

**ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

«Людина, звичайно, господар природи, але не в сенсі її експлуататора, а як її розуміючий і несе моральну відповідальність за збереження та вдосконалення в ній всього живого та прекрасного».

«Людина є частиною природи, і коли вона утилізує, а значить і знищує її внутрішні ресурси заради особистої вигоди, вона тим самим підводить себе на ешафот і сама затягує петлю» □

Навколишнє середовище - сукупність природних, природно-антропогенних і соціальних факторів життя людини. Будучи частиною природи, що оточує людину, підтримує її існування, створює умови для діяльності й суспільних відносин, безпосередньо впливає на її життя і здоров'я.

Природне середовище включає в себе всю сукупність оточуючих людину об'єктів живої та неживої природи. В ньому розрізняють атмосферу, гідросферу, літосферу і біосферу.

природокористування – це сфера виробничої та наукової діяльності, спрямована на вивчення, освоєння, охорону й перетворення природи з метою забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людини. За характером впливу на навколишнє природне середовище природокористування може бути раціональним і нераціональним.

Головна задача природокористування – аналіз протиріч між інтересами людини і навколишнього природного середовища і пошук шляхів їх вирішення:

- Раціональне розміщення галузей виробництва на Землі;
- Визначення цілеспрямованих напрямків користування природними ресурсами;
- Побудова життєздатного середовища існування для людей, тваринного і рослинного світу

Принципи раціонального природокористування:

- Принцип «нульового рівня» споживання природних ресурсів
- Принцип відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалові регіону.
- Принцип збереження просторової цілісності природних систем у процесі їх господарського використання.
- Принцип збереження природообумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності.
- Принцип погодження виробничого і природного ритмів.
- Природні процеси, що перебігають у часі, визначаються факторами як короткочасними, так і тривалої дії.

Сучасні глобальні проблеми людства (“глобальний” від франц. “global” – “загальний, “всесвітній”) – це загальні, всесвітні проблеми, які стосуються не лише однієї окремо взятої держави, а й усіх країн світу

Сучасні проблеми мають різне походження й відображують різні сфери життєдіяльності людей: рівень розвитку продуктивних сил, стан і якість навколишнього природного середовища, кардинальні питання світової політики, міжнародних економічних відносин тощо.

Причини виникнення глобальних проблем

- швидке зростання народонаселення (демографічний вибух);
- економічні й політичні протиріччя між державами;
- відмінності в соціальному і економічному розвитку країн;
- обмеженість природних ресурсів і їх нераціональне використання;
- нерівномірне збільшення населення в різних країнах та регіонах;
- низький рівень застосування ресурсно- та енергозощаджуючих екологічно-чистих технологій;
- швидка урбанізація населення, зростання гігантських мегаполісів.

«Сталий розвиток» – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і не ставить під загрозу можливості наступних поколінь задовольняти свої потреби».

Сталий розвиток відноситься до моделі людського розвитку в рамках якої використання ресурсів спрямоване на задоволення людських потреб з одночасним забезпеченням сталості природних систем та навколишнього середовища, щоб ці потреби могли бути задоволені не тільки для нинішнього, а й для майбутніх поколінь.

Сталий розвиток вимагає чіткого підходу до використання ресурсів і пов'язаний з нашою здатністю розумно використовувати, створювати і фінансувати ресурси, що становлять основу нашої економіки

Міжнародні законодавчі ініціативи, що стосуються концепції сталого розвитку, раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища

1. 1972 року на конференції ООН у Стокгольмі прийнято декларацію, яка зобов'язує окремі країни діяти так, щоб це не зашкодило навколишньому середовищу інших держав
2. 1983 – створення Організацією Об'єднаних націй Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку (комісія Г. Х. Брунтланд). Комісія закликала до нової ери економічного розвитку, безпечного для навколишнього середовища, і визначила поняття сталого розвитку: «Людство здатне зробити розвиток стійким – забезпечити, щоб воно задовольняло потреби сьогодення, не піддаючи ризику здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби».
3. 1987 – доповідь комісії Брунтланда «Наше спільне майбутнє», в якій були викладені попередження про необхідність зміни способу життя і діяльності людства, щоб запобігти подальшому погіршенню природного середовища.
4. 1992 – успішне проведення Зустрічі на вищому рівні та Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Бразилія).
5. 1994 – проведення глобального екологічного форуму «Міста і сталий розвиток» в Манчестері. Демонстрація перших «Програм сталого розвитку» великих міст світу. Проведення конференції «Довкілля і здоров'я» в Гельсінкі. Затверджено План дій по здоров'ю навколишнього середовища для Європи (ЕНАРЕ) та запропоновано розробити узгоджені національні плани дій по досягненню здоров'я довкілля
6. 1996 – проведення глобального екологічного форуму «Habitat – II» (Навколишнє середовище) у Стамбулі (Туреччина)
7. 1997 – підведення перших підсумків Ріо - 92 на Нараді «Ріо + 5».
8. 1998 – форуми за підтримки ООН «Людина у великому місті XXI століття» Москва (Росія) та «Здорове середовище міста» Мадрид (Іспанія)
9. 1999 – глобальний форум «Здорова планета» Лондон (В. Британія).

Міжнародні законодавчі ініціативи, що стосуються концепції сталого розвитку, раціонального природокористування та охорони навколишнього природного

10. 2000 – Саміт Тисячоліття ООН, на якому 189 держав світу, у тому числі й Україна, затвердили Декларацію Тисячоліття ООН, яка є зобов'язанням досягти Цілі Розвитку Тисячоліття до 2015 року, однією з яких є забезпечення сталого екологічного розвитку

11. 2002 – Всесвітня зустріч на вищому рівні зі сталого розвитку у Йоханнесбурзі, результатом якої стали: Йоханнесбурзька декларація зі сталого розвитку

12. 2012 – Конференція ООН зі сталого розвитку «Ріо+20», на якій були обговорені проблеми «зеленої» економіки, сталого розвитку та подолання бідності. Основним результатом Конференції стало затвердження Підсумкового документу Конференції «Майбутнє, якого ми бажаємо», який серед іншого поклав початок роботи по формулюванню комплексу цілей сталого розвитку і розробки програми дій в галузі сталого розвитку на період після 2015 року.

13. 2015 - Саміт зі сталого розвитку в Нью-Йорку, на якому було схвалено Порядок денний в сфері розвитку на період після 2015 року, який включає 17 глобальних цілей та 169 завдань зі сталого розвитку. Нові цілі та завдання мають комплексний характер і забезпечують збалансованість всіх трьох компонентів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного.

Під екологічною проблемою (кризою) розуміють стійке порушення рівноваги між людиною, суспільством і природою, що проявляється в порушенні структури функціонування природних систем, деградації навколишнього природного середовища і погіршенням умов життєдіяльності людини та її здоров'я і, яка призводить до негативних соціально-економічних наслідків і може спричинити глобальну екологічну катастрофу

Основні причини екологічної кризи:

- брак екологічних наукових знань про природні ресурси, законів природи і процесів взаємодії між людиною і навколишнім середовищем;
- відсутність професійних екологічних знань;
- нераціональне використання природних ресурсів;
- нестача коштів на природоохоронні заходи та ін.

Глобальні екологічні проблеми – це зміни стану довкілля внаслідок дії масштабного техногенного впливу, що порушує організацію соціосфери, що спричиняє:

1. Забруднення робить непридатними повітря, воду та ґрунт, що пов'язано з привнесеннями в природне середовище нових фізичних, хімічних, біологічних, інформаційних агентів чи перевищення природнього рівня концентрації, що призводить до негативних наслідків².
2. Глобальне потепління тягне за собою різкі та непередбачувані зміни клімату
3. Демографічні проблеми, в тому числі, проблема виробництва продуктів харчування; Перенаселення призводить до нестачі ресурсів та забруднення навколишнього середовища
 4. Виснаження природних ресурсів
 5. Накопичення відходів та їх утилізація
 6. Руйнування озонового шару збільшує кількість захворювань на рак
 7. Забруднення води та вод Світового океану
 8. Кислотні дощі впливають навіть на водні види тварин та рослин

Глобальні екологічні проблеми природокористування

1. Втрата біорізноманіття – руйнування екосистем та зникнення і вимирання тваринного і рослинного світу
2. Знищення лісів – щороку вирубується територія, що дорівнює площі Панами
3. Міста, що розростаються, займають землі, придатні для сільського господарства
5. Проблеми охорони здоров'я безпосередньо пов'язані з екологічними
6. Проблеми розвитку промислового та транспортного комплексу
7. Проблеми виробництва і споживання електроенергії
8. Екологічні наслідки військових конфліктів.
9. видобування і переробка природних ресурсів, їх відтворення і охорона
10. Збільшення антропогенного навантаження, що пов'язано зі: зростанням масштабів виробництва; збільшенням чисельності населення і його концентрації в містах; низьким рівнем екологічної культури; використання технічних систем з високими навантаженнями на природні комплекси

Основні екологічні проблеми атмосфери:

- глобальна зміна клімату
- озонові дири;
- забруднення повітря промисловими підприємствами;
- кислотні опади і закислення природного середовища;
- стан міст і промислових центрів;
- Смок;
- Вміст кислороду в атмосфері.

Основні джерела забруднення атмосферного повітря

підприємства чорної та кольорової металургії,
електроенергетики, вугільної, нафтової та
нафтопереробної промисловості

всі види сучасного транспорту;

хімічна промисловість

лісові пожежі

вулканічні виверження та інші

радіоактивні речовини

Зміна клімату і глобальне потепління

- 1) Через зростання парникових газів в атмосфері підвищується температура повітря і Світового океану зокрема, збільшується число шкідливих природних явищ.
- 2) За умов кліматичного мінімуму температура буде лише зростати, а це призводить до таяння льодовиків і морського льоду, оскільки вода нагрівається швидше, ніж встигає охолоджуватися.
- 3) Зменшення ресурсів відновлювальних джерел поверхневих і підземних вод в більшості засушливих регіонах. Опустелювання – наслідки підвищення температури, за якої ґрунтові води стають найбільш цінним ресурсом для людства.

Шляхи вирішення проблем забруднення атмосферного повітря

- підвищення цін на викопні види палива та їх заміщення екологічно чистими видами (енергія сонця, вітру, морських течій),
- розвиток енергозберігаючих та безвідходних технологій,
 - висадка дерев,
 - екологічна освіта,
- скорочення обсягів використання енергії та підвищення енергоефективності,
 - зменшення відходів,
- перехід на екологічно чисті відновлювальні джерела енергії,
 - впровадження технологій поглинання вуглекислого газу,

Причини і джерела забруднення ґрунтів:

Джерела забруднення:

- 1) техногенні викиди та відходи промислових підприємств, (землі забруднюються важкими металами та іншими компонентами промислових викидів);
- 2) транспорт;
- 3) побутові відходи;
- 4) нераціональне застосування засобів хімізації с/г, що призводить до нагромадження в ґрунтах залишків мінеральних добрив і пестицидів.

Причини забруднення :

нераціональне застосування засобів хімізації с/г, що призводить до нагромадження в ґрунтах залишків мінеральних добрив і пестицидів.

техногенні викиди промислових підприємств (землі забруднюються важкими металами та іншими компонентами промислових викидів);

Наслідки забруднення ґрунтів:
зниження вологості;
вітрова ерозія;
підкислення земель і втрата ними гумусу;
сповільнення росту рослин;
загибель живих організмів;
опустелювання

Джерела забруднення води і вод Світового океану

Джерела:

- нафтове забруднення морів і океанів.
- посилення господарської діяльності - видобуток мінеральних ресурсів;
 - міські стічні води, що включають переважно побутові стоки;
- промислові стічні води, що утворюються у галузях виробництва: чорна металургія, хімічна, лісохімічна, нафтопереробна промисловість.

Наслідки забруднення Світового океану і водних ресурсів

- Виникли великі приморські промислові комплекси (зросло рекреаційне навантаження на узбережжя морів і океанів);
- Порушення обміну в системі "океан - атмосфера";
- Виснаження водних ресурсів;
- Виснаження морських рибних запасів;
- Зниження якості води;
- Накопичення токсичних органічних речовин, важких металів.

Вимирання тваринного та рослинного світу

З розвитком цивілізації збільшувалися і вдосконалювалися методи полювання на диких тварин. В наш час багато видів тварин в окремих середовищах існування були повністю винищені, а інші приручені і в даний момент розмножується на тваринних фермах. Зараз ведеться активна робота збереження чисельності тварин і акліматизації рідкісних і особливо цінних видів в нових місцях існування.

За результатами господарської діяльності людей в останній чверті ХХ сторіччя з'явилося ще 9 млн. км² пустель, що призвело до скорочення видів рослин, а в деяких місцевостях і до повного зникнення.

Сучасна екологічна ситуація в Україні

Забруднення води
Забруднення повітря.
Деградація земельних ресурсів.
Знищення лісів.
Небезпечні геологічні процеси
Побутові відходи.
Об'єкти військової діяльності

Шляхи вирішення екологічних проблем природокористування

- Розробка законів та укладання міжнародних угод, що стосуються захисту та раціонального використання невідновлюваних ресурсів, припинення або обмеження викидів в атмосферу токсичних речовин.
 - Виділення коштів на відновлення.
- Зміни в характері виробничо-господарської діяльності людини (запровадження безвідходного виробництва, очисних споруд, використання екологічно чистих альтернативних джерел енергії та ін.;
 - Здійснення екологічної експертизи техніко-технологічних проектів;
 - Раціональне використання природних ресурсів;
 - Створення центрів з розведення рідкісних і зникаючих видів тварин і рослин;
- Формування екологічної свідомості і екологічної культури, що дало б змогу розглядати всі економічні, політичні, юридичні, соціальні, ідеологічні, національні, кадрові питання як у межах окремих країн, так і на міжнаціональному рівні насамперед з погляду розв'язання екологічної проблеми, впроваджувати на всіх рівнях принципи пріоритету екологічних проблем.